

ФОРМУВАННЯ КАР'ЄРНИХ ОРІЄНТАЦІЙ УЧНІВ ПТНЗ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Валерій Орлов,

провідний науковий співробітник

лабораторії професійної кар'єри

Інституту професійно-технічної освіти НАПН України,

доктор педагогічних наук, професор

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України, який характеризується зростанням ступеня невизначеності, варіативністю соціального буття, глобалізаційними та євроінтеграційними процесами в економіці тощо, постійно змінюються вимоги до професійної кваліфікації фахівців. У такій ситуації сучасному фахівцю, орієнтованому на професійний розвиток, уже недостатньо отримати професійну освіту й мати відповідні знання й уміння в рамках своєї професії. Він повинен сформувати в процесі навчання уявлення про власну професійну кар'єру, розвинути навички активної поведінки на ринку праці, навчитися управляти своїм професійним розвитком впродовж фахової діяльності, сприймати, акумулювати й застосовувати у фаховій діяльності інформацію із суміжних галузей тощо.

За даними дослідників, у переважної частини випускників вітчизняних навчальних закладів, які перебувають на старті професійного і життєвого самовизначення, виникає проблема вибору, який задовольняв би її інтереси і потреби, а також потреби суспільства в трудових ресурсах [2]. У результаті надлишок молодих фахівців з вищою і не лише вищою професійною освітою призводить до дисбалансу на ринку праці та обмежує можливості їхньої професійної реалізації. У процесі пошуку роботи безробітна молодь стикається із певними психологічними труднощами. Причиною цього є відсутність внутрішньої готовності до активних дій, невміння змінити попередні установки, мотивацію поведінки в нових ринкових умовах [1, с. 30].

Невирішені проблеми працевлаштування молоді призводять до зростання безробіття та зниження рівня життя; поширення пасивних, нерегламентованих і деструктивних моделей поведінки; спонукають до зовнішніх трудових міграцій; спричиняють психологічні зміни (втрату мотивації до праці, зміну структури ціннісних орієнтацій і падіння престижності легальної зайнятості) [3].

Держава поки що неспроможна вирішувати всі проблеми самотужки. Тому всім громадським об'єднанням варто працювати над цими питаннями та проблемами і шукати ефективні форми їх вирішення, і лише створивши в Україні сприятливе підприємницьке середовище, ми вирішимо багато важливих проблем, у тому числі й для розвитку економічної активності молоді та реалізації свого трудового потенціалу.

Лабораторія професійної кар'єри Інституту професійно-технічної освіти НАПН України, яку я тут представляю, має завдання дослідити процеси проектування системи консультування з професійної кар'єри учнів

професійно-технічних навчальних закладів та студентів коледжів, і тим самим допомогти їм у вирішенні проблем професійного і життєвого самовизначення, вибору професійної кар'єри, яка задовольняла би їхні інтереси і потреби, а також потреби суспільства в трудових ресурсах.

Початковим етапом у створенні такої системи консультування є визначення ціннісних орієнтацій особистості, мотивів навчання і підготовки до професійної діяльності, ставлення до професії і соціально-професійного статусу. До системи ціннісних орієнтацій, пов'язаних із професійними спрямуваннями людини, відносимо: сенс праці, заробітну плату, добробут, кваліфікацію, кар'єру, соціальний стан тощо. Структура ціннісних орієнтацій особистості визначає мотивацію поведінки особистості в професійній сфері, служить своєрідним «каркасом» відповідних дій і вчинків.

У нашому суспільстві існують певні розбіжності у ставленні до поняття «кар'єра»: від такого явища, як кар'єризм і відповідного негативного ставлення – і до сучасних позитивних тлумачень цього феномена, яке існує у світі.

Важливим завданням професійної підготовки майбутніх фахівців ми вважаємо, разом із професійною компетентністю, формувати особливу інтегративну якість особистості, що характеризує її прагнення, готовність і здатність до професійної самореалізації, супроводжується рефлексивним баченням себе, адекватною самооцінкою і визначає цілеспрямований процес та результат розвитку професійної кар'єри. Цю якість ми визначаємо як кар'єрна компетентність.

З цією метою досліджуються проблеми професійного самовизначення, технологій кар'єрного зростання, змісту підготовки до кар'єрного розвитку майбутнього фахівця (ознайомлення з типологіями кар'єри та її стадіями, моделями кар'єри, кар'єрними стратегіями і етапами кар'єри).

При цьому спираємося на дослідження в галузі психології і соціології щодо класифікації криз професійного становлення особистості, зокрема, мова йде про типологію особистості фахівця та їх застосування в кар'єрній діагностиці, систему цінностей та кар'єрне зростання, фактори та критерії успішної кар'єри. Результатом такої роботи вважаємо формування кар'єрної компетентності учнів ПТНЗ. Доведено, що формування уявлень про професійний успіх і розвиток кар'єрної компетентності змінюють на краще ставлення учнів до навчального процесу, сприяють розвитку кар'єрної мотивації і зростанню якості професійної підготовки та відповідальності, прагненню до самопізнання, саморозвитку і самовдосконаленню.

До числа практичних рекомендацій ми відносимо впровадження у систему консультування кар'єрного коучінгу і кар'єрного тьюторінгу, тобто, технології консультування з питань кар'єрного просування, при якій коуч (тренер) задає своєму підопічному питання таким чином, щоб той самостійно прийняв найбільш прийнятне рішення щодо подальшого розвитку кар'єри. Вважаю, що методичні рекомендації, педагогічні технології та інші розробки нашої лабораторії можуть бути корисними не лише для закладів професійно-технічної освіти, але й можуть використовуватися у вищих навчальних

зкладах України.

Список використаних джерел:

1. Гаркавенко Н. Напрями вдосконалення політики зайнятості населення у ринкових умовах / Н. Гаркавенко // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 6. – С. 26–32.

2. Закатнов Д. Профорієнтаційні засади кар'єрного розвитку учнівської молоді / Дмитро Закатнов // Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка: зб. наук. праць : Вип. 9 / Інст-т проф.-тех. освіти НАПН України ; [Ред. кол.: В. О. Радкевич(голова) та ін.]. – К. : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2015. – С. 86–94.

3. Шерстюк А. Працевлаштування молоді в Україні : проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] // А. Шерстюк, І. Огієвич. – Режим доступу до ресурсу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2876>